

Rapport
**Invasiva främmande arter
i Västerbottens län 2023**

Länsstyrelsen
Västerbotten

Titel: Invasiva främmande arter i Västerbottens län 2023
Utgiven av: Länsstyrelsen Västerbotten 2024
Text: Chatarina Karlsson och Linda Backlund
Bild omslag: Vattenpest i Umeälven, Länsstyrelsen Västerbotten
Adress: Länsstyrelsen Västerbotten,
901 86 Umeå
Telefon: 010-225 40 00
E-post: vasterbotten@lansstyrelsen.se
Hemsida: www.lansstyrelsen.se/vasterbotten
Diarienummer: 1326-2024

Innehållsförteckning

Rapport	1
Invasiva främmande arter i Västerbottens län 2023	1
Innehållsförteckning	4
Bakgrund	5
Invasiva arter i Sverige	5
Biologisk mångfald.....	5
Fastighetsägarens ansvar.....	6
Artportalen – vår bästa källa	6
Syfte	6
Nya arter för länet	10
Bekämpningsåtgärder EU-listade arter utförda under 2023	10
Jättebalsamin.....	10
Jätteloka, tromsöloka och hybridloka	12
Bisam	13
Signalkräfta.....	14
Kinesisk ullhandskrabba	15
Bekämpningsåtgärder ej EU-listade arter utförda under 2023	16
Blomsterlupin och Sandlupin/Tärnalupin	16
Vresros	17
Videkornell	18
Vattenpest	18
Svartmunnad smörbult.....	20
Mördarsnigel.....	20
Bäckröding.....	21
Inventeringar utförda under 2023	22
Informationsinsatser under 2023	23
Kontaktuppgifter	24
Bilagor	24

Bakgrund

Främmande arter är djur, växter, svampar eller mikroorganismer som tagit sig till Sverige med hjälp av människan efter år 1800 och här kan överleva och reproducera sig. Vissa främmande arter trivs väldigt bra i sin nya miljö och då de inte har några naturliga fiender utarmar de den biologiska mångfalden. Sådana arter kallas *invasiva* främmande arter. Förutom att påverka den biologiska mångfalden negativt kan de även orsaka ekonomisk skada och påverka hälsan hos djur och människor. För att stoppa spridningen av invasiva främmande arter har en förordning inom EU tagits fram (nr 1143/2014) som Sverige implementerat i en svensk förordning (2018:1939). Till EU-förordningen medföljer en lista på arter som måste bekämpas eller hanteras. I dagsläget omfattar den 88 arter. Arter som finns på EU-listan får inte importeras, hållas levande, säljas, transporteras, användas eller utbytas, födas upp, tillåtas reproducera sig, växa eller odlas eller släppas ut i miljön. I EU-förordningen står även att varje land får lov att ta fram en egen nationell lista med arter problematiska för det landet. Ett förslag på en svensk lista är framtagen och överlämnad till regeringen för beslut. Syftet med nationella listor grundar sig i att en art som är problematisk i ett land inte nödvändigtvis utgör ett problem i ett annat land där den kanske har naturliga fiender.

I följande text kommer invasiva främmande arter endast kallas invasiva arter.

Invasiva arter i Sverige

Problemen med invasiva arter ökar i takt med att vi reser mer och har en ökad världshandel där vi både medvetet och omedvetet flyttar arter mellan ekosystem. I Sveriges natur finns idag över 2 000 främmande arter varav drygt 400 av dessa räknas som invasiva. Några arter, till exempel mördarsnigel, jättebalsamin, jätteloka, parkslide, blomsterlupin och vresros orsakar redan nu stora skador. Kostnader i form av årlig bekämpning ökar dramatiskt. På Naturvårdsverkets webbplats kan du läsa om vilka invasiva arter som är av särskild betydelse i Sverige [Invasiva arter \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se).

Biologisk mångfald

Invasiva arter påverkar den biologiska mångfalden negativt och en stor internationell rapport, IPBES, som släpptes 2023 visar på att invasiva arter är inblandade i 60% av alla utdöenden av växter och djur världen över.

Vad är då biologisk mångfald? Kort fattat kan det beskrivas som all natur inklusive alla arter som finns på jordklotet. Det innefattar alla olika naturtyper, alla arter däri och alla genetiska variationer inom arterna. Biologisk mångfald är livsviktigt för planeten då det hjälper oss att till

exempel stå emot klimatförändringar och förse oss med en mängd olika ekosystemtjänster som till exempel mat, byggmaterial och ren luft.

Fastighetsägarens ansvar

Den som äger en fastighet har ett eget ansvar att vidta åtgärder för utrotning av EU-listade invasiva arter på sin fastighet. Ansvaret gäller för alla som äger fastigheter, det vill säga privatpersoner, kommunala och statliga fastighetsägare samt bolag som äger fastigheter. Landlevande ryggradsdjur och vattensköldpaddor är undantagna, i nuläget ansvarar Svenska jägarförbundet för bekämpning av dessa arter.

Artportalen – vår bästa källa

God kunskap om hur invasiva arter är spridda i landskapet är en förutsättning för effektiv bekämpning. Den absolut viktigaste källan för den informationen är Artportalen, dit även allt rapporterat till www.rappen.nu eller www.invasivaarter.nu också kommer in.

Syfte

Denna rapport syftar till att ge en uppdaterad bild över situationen avseende invasiva arter i Västerbottens län och vilka åtgärder länsstyrelsen har arbetet med under år 2023. I tabell 1 och 2 sammanfattas årets åtgärder för respektive art samt statusen för länet som helhet. Tabell 1 visar EU-listade arter och tabell 2 invasiva arter som Länsstyrelsen anser behöver bekämpas, även om de i dagsläget inte berörs av någon lagstiftning.

Tabell 1. Åtgärder genomförda för EU-listade arter i Västerbottens län under 2023 samt status för respektive art.

Art	Åtgärd 2023	Status
Jättebalsamin	Information till fastighetsägare med inrapporterad förekomst av jättebalsamin på fastigheten. Tillsynsinsatser Bekämpningsinsatser i eller i närheten av: <ul style="list-style-type: none"> • N2000-området Umeälvens Delta och Slätter • Naturresevatnen Storavan, Umeälvens delta, Södra Degernässlätten, Innerviksfjärdarna, Tavlefjärden, Gärdefjärden 	Förekommer framför allt i kust- och inland, sparsamt i fjällvärlden
Jätteloka	Information till fastighetsägare med loka i Västerbotten Tillsynsinsatser	Noteras i hela Västerbotten
Tromsöloka	Information till fastighetsägare med loka i Västerbotten Tillsynsinsatser Bekämpning Dahlbergsgården, Norsjö kommun	Noteras i hela Västerbotten
Hybridloka	Information till fastighetsägare med loka i Västerbotten Tillsynsinsatser	Finns i Västerbotten. Utbredning oklar
Syrenslide	Inga åtgärder under 2023	Utbredning oklar
Smal vattenpest	Inventering av 16 sjöar i Dorotea, Skellefteå och Umeå kommun samt nedre del av Bureälven Inventering Byskeälven Inventering 15 lokaler i Ume älv	Finns i Skellefteåbukten samt i Klubbviken, Tåme
Signalkräfta	Kräftpestområde utlyst sedan 2022, fortsatt informationsspridning	Kräftpest upptäckt i Skellefte älv, oklart om levande signalkräfter finns i älven. Pesten kvar 2023.

Bisam	Inga åtgärder under 2023	Etablerad population framför allt i Umeälven
Kinesisk ullhandskrabba	Fyra exemplar hittade under 2023, en utanför Umeå och tre norr om Skellefteå	Enstaka sporadiska förekomster

Tabell 2. Åtgärder genomförda för övriga invasiva främmande arter i Västerbottens län under 2023 samt status för respektive art.

Art	Åtgärd 2023	Status
Blomsterlupin	Bekämpningsinsatser i naturreservaten Bjuröklubb, Brånsjön, Storavan, Umeälvens delta och Fäbodskogen	Finns utspridd i hela Västerbotten, främst vid bebyggelse och längs vägar.
Sandlupin	Bekämpning vid Naturum i Hemavan, Storumans kommun och Piparböle naturskyddsområde	I Västerbotten finns den framför allt i Hemavanområdet, men även i Umeå samt längs E12:an.
Vresros	Bekämpningsinsatser i naturreservaten Holmöarna, Örefjärden-Snöanskärgården, Kronören-Drivören, Tavasten och Lagnäset	Finns i hela länet, främst längs kustlandet.
Videkornell	Pågående täckning i Umeälvens delta naturreservat	Finns framför allt längs kusten.
Vattenpest	Inventering av 16 sjöar i Dorotea, Skellefteå och Umeå kommun samt nedre del av Bureälven Inventering Byskeälven Inventering 15 lokaler i Ume älv Bekämpningsinsats i Skallöns naturreservat och i Strömbäck, Umeå kommun	Spridd längs kusten. Utbredning oklar i övriga länet. Noterad i nedre delen av Ume älv, Byskeälv samt i Stöcksjön.
Jättesliden (parkslide, jätteslide, hybridslide)	Webbinarium för fastighetsägare med inrapporterade bestånd	Noterad främst i Umeå med omnejd, men enstaka andra förekomster har rapporterats.
Bäckröding	Bekämpning av bäckröding i Abborrvattenbäcken, Åsele kommun.	Förekommer i större delen av länet.
Svartmunnad smörbult	eDNA inventering i Kronören/Drivören och Rundvik	Ingen noterad i Västerbotten
Mördarsnigel	Inga åtgärder under 2023	Förekommer i fem kommuner i Västerbotten.
Contorta	Inga åtgärder under 2023	Finns i hela länet

Nya arter för länet

Inga rapporter om nya arter för länet har inkommit under året.

Bekämpningsåtgärder EU-listade arter utförda under 2023

Länsstyrelsen är ansvarig att bekämpa EU-listade arter på statens mark där länsstyrelsen är förvaltare. Metodval styrs efter rådande bästa kunskap, [Naturvårdsverkets metodkatalog](#) är ett bra hjälpverktyg för att utreda lämplig metod för varje enskild bekämpningsinsats.

Jättebalsamin

EU-listad art som måste bekämpas! Sprätter sina frön flera meter och sprider sig lätt. Lätt att bekämpa genom att dra upp plantan.

Jättebalsamin har spridit sig kraftigt i länet, framför allt längs kusten i Umeå och Skellefteå kommun. Arten förekommer även i eller i anslutning till några naturreservat i länet.

N2000-området Umeälvens Delta och Slätter

Under året har bekämpningen av jättebalsamin fortsatt inom det avslutade INSPECT-projektets¹ utpekade områden i N2000-området Umeälvens Delta och Slätter. Bekämpning har bland annat genomförts längs hela Degernäsbäcken inklusive diken som leder dit, samt delar av Röbbäcken. Bekämpning har skett två gånger under säsongen genom att plantorna dragits upp för hand och sedan samlats i sopsäckar för vidare transport för förbränning.

Bekämpningen i området har nu pågått i fyra år. De första två åren var den inte heltäckande men har varit så under åren 2022 och 2023. Vid sista insatsen i år hittades endast ett fåtal plantor längs bäcken och ingen av dem hade gått i frö. På huvudparten av sträckan hittades inga jättebalsaminer, se figur 1. Vår bedömning är att bekämpningen nu kan avslutas och endast en årlig uppföljning behövs för att säkerställa att ingen återetablering sker. Uppföljningen i naturreservaten Storavan, Södra Degernässlätten-Sundet och Umeälvens delta kommer länsstyrelsen att säkerställa men övriga områden kommer att lämnas över till berörda fastighetsägare.

¹ INSPECT (INvasive SPecies Eradication and Control) är ett Interreg, Botnia-Atlanticprojekt som Länsstyrelsen deltagit i tillsammans med Umeå kommun och aktörer i Österbotten, Finland. Projektet avslutades i oktober 2022.

Figur 1. Efter årets bekämpning är nu Degernäsbäcken i princip fri från jättebalsamin. Uppföljning behöver ske för att säkerställa att ingen återetablering möjliggörs.

Att tänka på under bekämpningen av jättebalsamin är att plantor som ryckts upp och lämnats kvar ofta skjuter nya blommor så bäst är att ta hela plantan till förbränning alternativt ta bort roten och låta de gröna delarna ruttna i en hög.

Övriga naturreservat

Bekämpning av jättebalsamin har även genomförts i naturreservaten Innerviksfjärdarna, Gärdefjärden och Tavlefjärden.

Problembild jättebalsamin

Jättebalsaminen kommer ursprungligen från västra Himalaya-området och har funnits i Sverige sedan början av 1900-talet. Arten har spridit sig över större delen av landet. Där den etablerar sig bildar den stora, täta bestånd som tränger ut all annan växtlighet.

Arten är ettårig och sprider sig med frön som har en grobarhet på cirka 18 månader. En planta kan bilda närmare 800 frön som kan sprätta iväg upp till sju meter från moderplantan. Fröna sprider sig effektivt med vattnet och arten hittas därför ofta längs vattendrag.

Jätteloka, tromsöloka och hybridloka

EU-listade arter som växer sig flera meter höga. Innehåller giftig växtsaft och måste bekämpas!

I länet förekommer jätteloka, tromsöloka och hybridloka. Länsstyrelsen känner inte till några förekomster inom skyddade områden, däremot strax utanför.

Dahlbergsgården, Norsjö kommun

Dahlbergsgården i Norsjö kommun är en kulturminnesmärkt gård från 1826, figur 2. Här har tromsöloka spridit sig runt ladugården under många år. I början av september 2022 grävde länsstyrelsen upp samtliga plantor på fastigheten och var tillbaka i juni 2023 för uppföljning, se figur 3. Resultatet var slående och antalet nya plantor som kommit upp var cirka 5 procent av vad det var året innan. Bekämpningen behöver fortsätta i flera år framöver då tromsöloka sprider sig både med frön och vegetativt med rötterna.

Figur 2 och 3. Översta bilden visar innan bekämpning 2022 och nedre bilden innan bekämpning 2023. På den nedre bilden syns att plantor finns kvar men i betydligt mindre utsträckning än före bekämpningsinsatsen påbörjades året innan,

Problembild lokor

Jätteloka och tromsöloka är spridd över större delen av landet. Där den etablerar sig bildar den stora, täta bestånd som tränger ut all annan växtlighet. Båda arterna och även hybriderna innehåller en växtsaft som är frätande och kan orsaka brännskador på huden i kombination med solljus.

Jätteloka sprider sig med frön och tromsöloka både med frön och rötter. Fröna kan leva i upp till åtta år i marken.

Bisam

EU-listad art som lever vid sjöar, stilla åar, våtmarker samt kustnära havsområden. Äter växter såväl som djur och är en duktig grävare som kan underminera strandbrinkar, vägbankar och fördämningar

Bisam noteras på flera platser i länet, men huvudpopulationen finns i nedre delarna av Umeälven. Här rapporteras regelbundet skador på strandbrinkar och gräsmattor hos älvsnära fastigheter. Även bisam som uppträder aggressivt mot människor är ett återkommande problem.

Målet för Västerbottens län gällande bisampopulationen är i dagsläget att begränsa den så att spridning söderut minimeras eller helst uteblir. Detta görs i första hand med regelbundna punktinsatser där populationen minskas genom jakt.

Under året har inga åtgärder genomförts mot bisam. Inledande diskussioner kring en gemensam strategi för norra Sverige har initierats och kommer att fortgå under 2024.

Problembild bisam

Bisam är en nordamerikansk gnagare som fördes till Europa i början på 1900-talet på grund av sin värdefulla päls. Via Finland kom den till norra Sverige runt år 1950, varefter den har vandrat söderut längs den norrländska kusten.

Bisam lever oftast vid sjöar, stilla åar, våtmarker samt kustnära havsområden. Den använder sig av vattenväxter dels som föda men även för att bygga hyddor med, vilket kan leda till en förändring av sammansättningen av vattenvegetationen. Det i sin tur påverkar fågelliv, fisk och ryggradslösa djur som exempelvis grodor. Förutom vattenväxter äter bisam fisk, kräftor, grodor och sötvattensmusslor. Den är också en duktig grävare och kan underminera strandbrinkar, vägbankar och fördämningar.

Signalkräfta

EU-listad art och spridare av kräftpest! Kräftpest är en parasitisk svamp som dödar den inhemska flodkräftan. Smittan kan sprida sig med exempelvis fiskeredskap om de inte rengörs nogga.

Individer av signalkräftor har ännu aldrig återfunnits i länet, endast den parasitiska svampen kräftpest. År 2011 konstaterades kräftpest i Umeälven, men utbrottet blev kortlivat och idag är älven bedömd fri från kräftpest. Under 2022 konstaterades kräftpest i länet ännu en gång, nu i Skellefte älv. Under 2023 har utsättningar av flodkräfta gjorts i Skellefte älv för att se om kräftpesten finns kvar, vilket har visat sig vara fallet.

Kräftpest i Skellefte älv

I slutet av maj 2022 kom rapporter om döda flodkräftor i Skellefte älv. Efter snabb insats från Skellefteå kommun, som skickade de döda kräftorna till Statens veterinäranstalt (SVA) kunde konstateras att de dött av kräftpest. Ett beslut togs att Skellefte älv från regleringsdammen vid Rengårds kraftstation (7210295–737215) till havet och samtliga på sträckan tillrinnande vatten upp till första vandringshindret för fisk skulle anses som kräftpestsmittat. Beslutet medför särskilda försiktighetsbestämmelser enligt 2 kap 11 § andra stycket förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

Under året har flodkräftor satts ut i bur i älven för att se om kräftpesten finns kvar. Tyvärr dog några av kräftpest i Rengårds kraftstation, vilket signalerar att kräftpesten är kvar. Inventeringar har också gjorts för att undersöka om smittan spridit sig. Det ser inte ut som så utan den verkar hålla sig i Skellefte älv. Ingen signalkräfta har ännu påträffats., däremot döda flodkräftor i Rengårds kraftstation. Fortsatt inventering kommer göras under 2024.

KRÄFTPEST

Alla föremål som varit i kontakt med detta vatten kan sprida kräftpest.

Kaikki tässä vedessä olleet esineet voivat levittää rapuruttoa. Alle Gegenstände, die mit diesem Gewässer in Berührung kamen, können Kräftpest verbreiten. All objects coming into contact with this water are liable to spread crayfish disease (Aphanomyces astaci).

Följande bestämmelser gäller enligt förordningen (SFS 1994:1716):

Seuraavat määräykset on annettu rapuruttauksesta (SFS 1994:1716) nojalla. Folgende Bestimmungen gelten gem. Verordnung (SFS 1994:1716). The following provisions apply under the Ordinance (SFS 1994:1716):

1) Förbud att fanga kräftor samt att sälja, köpa eller transportera kräftor från detta vatten.	2) Befušk som fångats i detta vatten får inte användas i annat vatten.	3) Förbud att från detta vatten till annat vatten transportera fiskeredskap, båtar, maskiner eller annan arbetsutrustning utan föregående desinficering.
Rapujen pyydystäminen tästä vedestä on kielletty samoin kuin niiden myyminen, ostaminen ja kuljetaminen.	Tästä vedestä pyydyttyä kalaa ei saa käyttää syöttönä toisessa vedessä.	Tässä vedessä käytettyjen kalastusvälineiden, veneiden, korosten tms. työvälineiden vieminen toiseen veteen desinfisoitava riittä on kielletty.
Verbot gegen Fang, Verkauf, Kauf oder Transport von Krebsen aus diesem Gewässer.	Aus diesem Wasser gefangener Fischkinder darf nicht in anderen Gewässern benutzt werden.	Verbot gegen den Transport von Angelzeug, Booten, Maschinen oder anderer Arbeitsausrüstung von diesem Wasser zu anderen Gewässern ohne vorheriges Desinfizieren.
Crayfish in this water may not be caught, sold, bought or taken elsewhere.	Bait fish caught in this water may not be used in other waters.	Fishing tackle, boats, machinery and other working equipment must be disinfected before being transferred to other waters.

Godkända desinficeringsmetoder

1) Kokning av föremål, minst 5 minuter
2) Tvättning av föremål med 1-procent under minst 20 minuter eller brukslösning av VirkonTM S
3) Frysning av föremål under -10°C i minst ett dygn
4) Torkning till fullständig torrhet
a) stora föremål i bastu i 60- 80°C under minst 5 timmar
b) mindre föremål i bastu i 60- 80°C under minst en timme
c) torkning av gummimadrasser, gummibåtar, baddräkter, flugor, spån och dylikt i solen

BROTT MOT BESTÄMMELSERNA STRAFFAS MED BÖTER ELLER FÄNGELSE

Länstyrelsen Upplysningar ges av fiskerikonstulen tel. _____

Problembild signalkräfta

Signalkräftan härstammar ursprungligen från nordvästra USA och Kanada. Den togs avsiktligt in till Sverige för drygt 50 år sedan för att i vissa vatten ersätta knappt fiskbara bestånd av den inhemska flodkräftan. Idag finns den i drygt 4000 vatten med tillstånd, framför allt söder om Dalälven.

Signalkräftan är bärare av en parasitisk svamp, kräftpest, som dödar våra inhemska flodkräftor. Sedan början av 1990-talet har ett hanteringsprogram införts nationellt för att förhindra spridning av signalkräfta och kräftpest. Bland annat infördes utsättningsstopp av signalkräfta till nya vatten år 1994, ett införsel- och importstopp för levande sötvattenskräftor år 2003 samt möjligheten för länsstyrelserna att bilda skyddsområden för flodkräfta och besluta om kräftpestdrabbade områden år 2005. Dessutom infördes krav på desinficering av fiskeredskap och båtar samt förbud mot att kasta ut döda kräftor.

Kinesisk ullhandskrabba

EU-listad art som kan leva i alla vatten men endast reproducera sig i saltvatten. Vuxna individer har "ulliga" klor. Då EU-listade arter ej får transporteras eller slängas tillbaka i vattnet måste krabban avlivas på plats.

Kinesisk ullhandskrabba har observerats i länet vid fyra tillfällen under 2023. Det är för låg salthalt i Östersjön för att arten ska kunna föröka sig här, men den kan fortfarande orsaka problem om det kommer många individer. Krabban kan sprida sig mellan vattenförekomster genom att förflytta sig på land.

Krabor i Västerbotten

Tre krabor är rapporterade från Skellefteå kommun, två i mars och juni utanför Byske och en i september vid Kågnäsudden. Krabborna utanför Byske fångades upp med nät av en yrkesfiskare. I september fångades en krabba i Bredskärssundet, Umeå kommun. Tre av krabborna avlivades på plats, det är oklart vad som hände med den fjärde.

Problembild kinesisk ullhandskrabba

Kinesisk ullhandskrabba kommer ursprungligen från Västra Stilla havet och sprids med barlastvatten. Klorna på vuxna individer har tät "ullig" borst och vita spetsar, därav namnet. Ullhandskrabban äter allt från växter och fiskrom till smådjur. Den kan sprida sjukdomar och parasiter och är mellanvärd för den orientaliska lungmasken *Paragonimus westermani*, en parasit som har däggdjur som slutvärd. Den kan även vara bärare av kräftpest. Arten kan gräva tunnlar i sand- och flodbankar, vilket kan leda till ras och ökad erosionsrisk. Därför är det viktigt att den avlivas direkt och slängs.

Bekämpningsåtgärder ej EU-listade arter utförda under 2023

Länsstyrelsen är ansvarig att bekämpa EU-listade arter i naturskyddade områden som länsstyrelsen förvaltar, men utför även i så stor utsträckning som möjligt bekämpning av andra problematiska invasiva arter.

Metodval styrs efter rådande bästa kunskap, [Naturvårdsverkets metodkatalog](#) är ett bra hjälpverktyg för att utreda lämplig metod för varje enskild bekämpningsinsats.

Blomsterlupin och Sandlupin/Tärnalupin

Lupinen är i dagsläget inte med på EU-listan, men föreslagen till den nationella listan. Den är mycket invasiv och förändrar jordsammansättningen. Bör bekämpas!

Lupiner, främst blomsterlupin, är väl utbredd i länet och finns i flera skyddade områden. Sandlupin/Tärnalupin förekommer rikligt i framför allt Hemavan- och Tärnabyområdet, men noteras också i Umeåområdet. Det långsiktiga målet hos länsstyrelsen är att det inte ska finnas lupiner varken i skyddade områden eller i fjällen.

Vi ser ett ökat engagemang hos allmänheten att bekämpa lupiner. Byar och vägföreningar går samman och utför gemensamt bekämpningsarbete runt om i hela länet. Ett exempel är Ammarnäs, där byn kraftsamlat och bekämpar lupiner på bred front.

Vindelfjällens naturreservat - Hemavan

Bekämpningen har fortsatt runt Naturum i Hemavan under 2023. Lupinerna har minskat något men bekämpning kommer att behöva fortgå i flera år framöver.

Övriga naturreservat

Bekämpning av lupiner har fortsatt i naturreservaten Storavan, Bjuröklubb, Umeälvens delta och Fäbodskogen. Bekämpningsarbete har även startats upp i Brånsjön naturreservat och Piparböle naturvårdsområde.

Det påbörjade arbetet med lupinerna behöver följas upp under kommande år.

Problembild lupiner

Varje planta producerar flera hundra frön, vilka kan vara väldigt långlivade. De konkurrerar ut andra arter och då de lever i symbios med kvävefixerande bakterier förändrar de markens kemi och gör den mer kväverik. Näringsrika miljöer missgynnar exempelvis inhemska ängsblommor.

Vresros

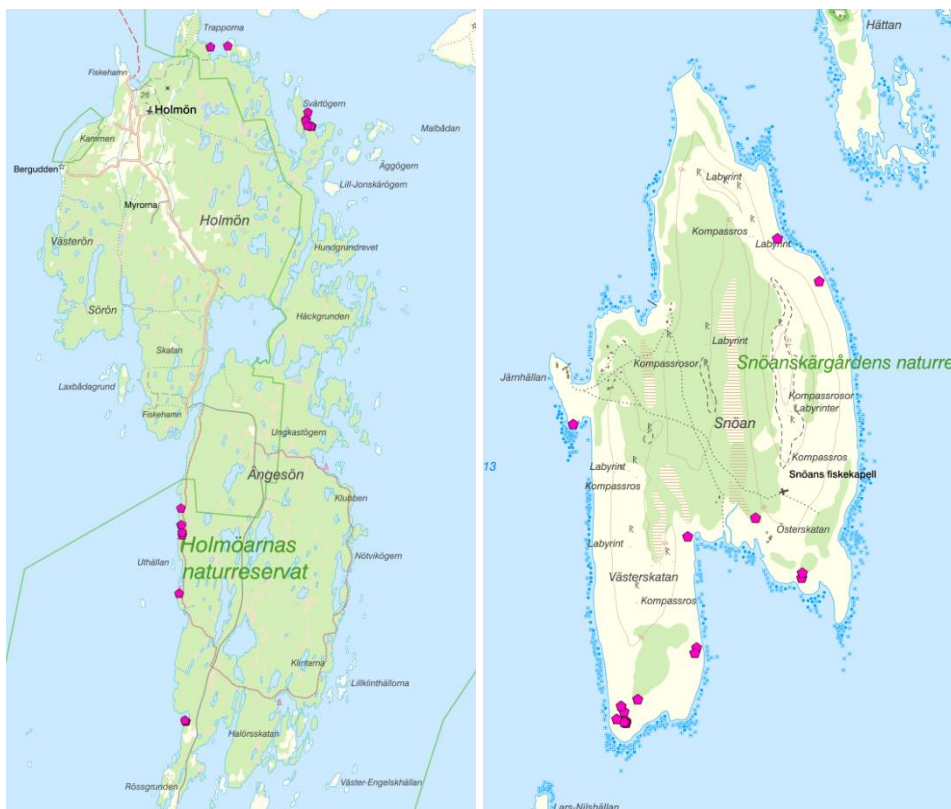
Växer gärna vid vatten där de kan bilda täta bestånd. Får stora nypon som kan överleva flytandes i söt- och saltvatten i upp till 40 veckor.

Vresros hittas spridd i hela Västerbotten, men är vanligast längs kusten. Länsstyrelsens fokus ligger i att bekämpa vresros i kustbelägna skyddade områden.

Holmöarnas och Örefjärden-Snöanskärgårdens naturreservat

I Holmöarnas naturreservat pågår i dagsläget bekämpning av 20 vresrosbestånd på fem olika platser: vid Sikskärsbastun, Munkhällan, Svärtögern, Öllerskataviken och Knivingsgraven, se figur 8. Metoder som används är täckning och utmattning. Alla bestånd har bekämpats sedan 2020 inom projektet INSPECT

I Örefjärden-Snöanskärgården pågår bekämpning av 26 bestånd, inklusive Järnhällan, se bild 4. Likt på Holmön har flera bestånd bekämpats sedan 2020 inom projektet INSPECT, men de nordligaste bestånden påbörjades under året. Bekämpningen sker genom utmattning och/eller grävning.

Figur 4. Karta till vänster: Platser med bekämpning av vresros på Snöan. Karta till höger: Platser med bekämpning av vresros på Holmöarna.

På både Holmön och Snöan har täckningar som legat i tre säsonger nu börjat att tas bort med goda resultat. Flera bestånd verkar vara utrotade men

kontroller kommer att ske under 2024 för att säkerställa att inga återetableringar sker.

Övriga naturreservat

Bekämpning av vresros påbörjades under 2022 också i naturreservaten Tavasten utanför Skeppsvik, Umeå kommun, och Kronören-Drivören, Nordmalings kommun. Metoderna som används är täckning eller utmattning. I naturreservatet Lagnäset, Bjurholms kommun, har vresros tagits bort med grävmaskin under 2023, i samverkan med EU-projektet Ecostreams for Life och den flottledsrestaurering som utförs i Öreälven.

Problembild vresos

Vresros är en perenn, storvuxen och mycket taggig ros som blommar med vita till mörkt rosa blommor under juni till september. Vresros sprider sig via underjordiska utlöpare och med sina nypon. Nyponen kan överleva upp till 40 veckor i vatten och kan på så sätt sprida sig långa vägar. Den bildar ofta så täta bestånd att den tränger ut de inhemska arterna. Vresros är framför allt ett hot i sandiga miljöer och mot de arter som växer där.

Videkornell

Trädgårdsväxt som smitit ut med trädgårdsavfall och kan bilda rejäla snår.

Videkornell finns rapporterat framför allt längs kusten, men även på några platser i inlandet. Arten förekommer i ett fåtal skyddade områden och länsstyrelsens fokus är att bekämpa dessa förekomster.

Ingen bekämpning är gjord under 2023.

Problembild videkornell

Videkornell är en perenn buske som är mycket lätt att känna igen med sina kraftigt röda grenar. Det är en trädgårdsväxt som spridit sig ut i naturen med hjälp av rotskott och frön. Där den får fäste riskerar den att tränga ut annan växtlighet.

Arten är svår att utrota och det är idag oklart vilka bekämpningsmetoder som fungerar bra. Metodtestning pågår, exempelvis täckning och grävning.

Vattenpest

Vattenlevande växt som kan bilda stora mattor på botten och kväva all annan växtlighet. Kan skapa syrebrist vid botten och ändra vattenkvaliteten. Sprider sig med växtdelar.

Kunskapen om artens utbredning i länet har hittills varit bristfällig, men med genomförda inventeringar längs kustbandet har detta förbättrats något.

Under 2023 påbörjades även inventeringar av utbredningen i sötvattenförekomster, se s 23.

Skallöns naturreservat

Projekt med metodtestning för att ta bort vattenpest påbörjades i Skallöns naturreservat under 2022 och har fortsatt. Projektet genomförs tillsammans med SeaMoreEco, ett Interreg-Aurora-projekt som pågår till och med 2026. SeaMoreEco fokuserar på hotade arter, fjärranalys och restaurering av lokaler där invasiva arter tagits bort.

Två bekämpningsmetoder testas dels täckning med olika material dels uppsugning av handdragna växter, figur 5. Täckning testats i två områden med olika förutsättningar; Norra Grundfjärden i Skallön som är en lugn havsvik, och Strömbäck som ligger öppet och har ett konstant vattenutbyte. Områden på 5 x 3m täcktes antingen med tätvävd juteväv eller med bottenduk av plast. På Skallön täcktes totalt 13 rutor och i Strömbäck 9 rutor. Täckningen ska ligga kvar till 2025.

Figur 5. Matning av vattenpest till vattensugen, Skallön.

En restaureringsmetod som testas är återplantering. Under våren planterades kransalger som tagits upp från en annan lokal under hösten 2022 ut på botten i Norra Grundfjärden i Skallön. Utvärdering av resultatet kommer att göras under kommande år.

Problembild vattenpest

Vattenpest är en vattenlevande växt som påträffas både i sjöar och längs med kusten. Den har troligen introducerats i Sverige via trädgårdsdammar och akvarier. Arten sprider sig via växtdelar och kan bilda stora mattor som tränger bort all annan växtlighet och förändrar livsmiljön för många vattenlevande organismer. Den kan orsaka syrebrist längs bottarna och förändra pH i vattnet. Växten är skör och bryts lätt av, vilket gör att den sprids mycket lätt.

Svartmunnad smörbult

En bottenlevande fisk som kommer med barlastvatten och är mycket anpassningsbar. Trivs i såväl sött som salt vatten och kan gå upp i våra älvar. Äter det mesta.

Det finns ingen känd förekomst av svartmunnad smörbult i Västerbotten, men den har dokumenterats i Husum, Västernorrland. På grund av dess närhet till länet har en eDNA-övervakning initierats, i syfte att tidigt få vetskap om när den kommit till länet. Övervakningen sker i den sydligaste delen av västerbottenskusten med fokusområden runt hamnen i Rundvik och naturreservatet Kronören/Drivören.

Årets e-DNA visade inga tecken på att fisken nått länet.

Problembild svartmunnad smörbult

Den svartmunnade smörbulten är en mycket anpassningsbar fisk gällande temperatur, föda och salthalt. Den blir köns mogen tidigt och kan leka upp till sex gånger på en säsong. Den konkurrerar effektivt ut andra arter med liknande livsmiljöer som till exempel tånglake och skrubbskädda och äter både rom och yngel. Då den kan leva både i sött och salt vatten finns risk att den ska ta sig upp i våra älvar och vattendrag, vilket man sett både i Polen och USA.

Mördarsnigel

En oftast mörkt rödbrun snigel som blir 8–13 cm i vuxet tillstånd. Då den kan befrukta sig själv räcker ett ägg eller en unge för att den ska föröka sig. Sprids huvudsakligen genom handel med trädgårdsväxter.

Mördarsnigeln är ännu sparsamt utbredd i länet, men spridning pågår i framför allt Umeå tätort. Arten är tidigare konstaterad i följande kommuner i Västerbotten: Bjurholm, Nordmaling, Skellefteå och Umeå. Förekomst i Vilhelmina kommun är känd sedan tidigare men är inte bekräftad på flera år. Länsstyrelsens mål är att med hjälp av ökad kunskap stoppa spridningen i länet.

Problembild mördarsnigel

Mördarsnigeln kommer från Sydeuropa och är etablerad i Sverige sedan 1976. Den sprider sig framför allt genom att ägg och sniglar följer med transporter av plantor, jord och trädgårdsavfall. Arten kan orsaka stora skador i odlingar eftersom den äter de flesta växter och grönsaker. Den kan även påverka den biologiska mångfalden negativt, dels genom att mördarsnigeln konkurrerar med den naturliga snigelfaunan om föda och övervintringsplatser, dels genom att den äter andra sniglar.

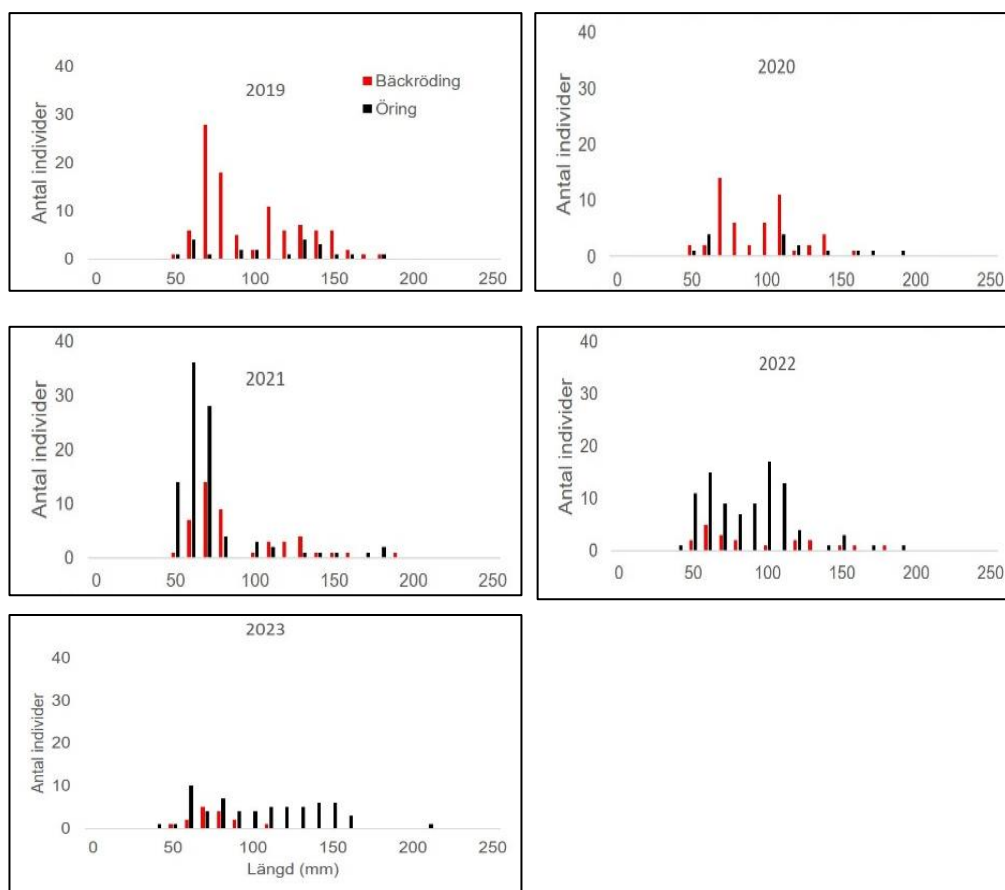
Bäckröding

Tränger bort den inhemska öringen och på så sätt försvårar reproduceringen för flodpärlmusslan.

Bäckröding finns i större delen av Västerbotten, främst i klara, kalla och strömmande vatten och mindre bäckar. Kunskapen om utbredningen behöver förbättras.

Abborrvattenbäcken

Som ett steg i att försöka utrota bäckröding från vattendrag med känslig biotop har ett projekt tillsammans med SLU Umeå hållit på sedan sommaren 2020. Metoden går ut på att ta bort bäckröding med hjälp av elfiske och därefter plantera in öringyngel. Projektet genomförs i Abborrvattenbäcken, strax öster om Åsele. Resultaten visar på en stadig minskning av bäckröding och ökning av öring, se figur 6.

Figur 6. Diagram över utvecklingen av bäckröding och öring i Abborrhvattenbäcken mellan åren 2019 och 2023. Diagrammet visar antalet fiskar i olika storleksklasser (mm). Över tid ses en ökning av öring (svart) och en minskning av bäckröding (röd).

Problembild bäckröding

Bäckrödingen importerades till Sverige år 1892. Den konkurrerar ut andra fiskar och kan även hybridisera med inhemska laxarter. Hybriderna blir ofta fertila men har sämre överlevnadsförmåga, vilket kan leda till genetiska effekter som förlust av genetisk variation hos öringpopulationen. Det finns också en misstanke att flodpärlmusslans fortplantning påverkas negativt eftersom den behöver öring för sin reproduktion. Bäckrödingen känns igen av det ljusa marmormönstret på sin olivgröna rygg och ryggfena. På nedre delen av ryggen syns små gulgröna och/eller röda fläckar.

Inventeringar utförda under 2023

Inventeringar över större områden ger en helhetsbild av hur invasiva arter spridit sig, vilket i sin tur ger bättre förutsättningar för en effektiv bekämpningsinsats.

Under 2023 har inventeringar enbart gjorts av vattenarter.

Artspecifik inventering: Smal vattenpest och vattenpest *Elodea* spp.

- ✓ Inventering av 16 sjöar i Dorotea, Skellefteå och Umeå kommun plus nedre del av Bureälven. Ingen smal vattenpest noterades, men vattenpest i en sjö, Stöcksjön, Umeå kommun.
- ✓ Inventering av Västerbottens del av Byskeälven gjordes då man noterat vattenpest på Norrbottenssidan. Vattenpest noterades vid tre av 10 lokaler.
- ✓ I Ume älv inventerades 15 lokaler mellan Vännäs och Hemavan, ingen vattenpest noterades.

Artspecifik inventering: Svartmunnad smörbult

- ✓ En eDNA.inventering efter svartmunnad smörbult är gjord vid tre tillfällen i sommar vid Kronören/Drivenören och Rundvik. Ingen indikation fanns att de kommit hit än.

Informationsinsatser under 2023

Informationsinsatser har gjorts via sociala medier, tv, dagstidningar, hemsida, mässor, talkon och föreläsningar. Stort intresse finns runt invasiva arter.

Under 2023 har flera satsningar gjorts för att nå ut med information till verksamhetsutövare, kommuner, myndigheter och allmänhet.

- Ett större kommunmöte hölls i februari 2023 med fokus på strategier och handlingsplaner.
- Enskilda kommunmöten under försommaren då bestånd på kommunernas mark gicks igenom samt hjälp och stöd.
- Vi närvarade vid Nolia Trädgård med monter och tre föreläsningar. På Nolia samarbetade vi även med Länsstyrelserna i Norrbotten, Västernorrland och Jämtland. Det visades ett stort intresse för invasiva arter och kunskapen hade höjts jämfört med 2022.
- Ett antal föreläsningar har hållits både till intresserade föreningar, Forslunda trädgårdsutbildning och kommuner.
- Vid köp av fiskekort på iFiske medföljde ett informationsblad om invasiva arter i vatten.
- Media
 - Inlägg i sociala medier
 - TV

- Radio
- Dagstidningar; om allt från invasiva arter generellt, budget till vattenpest.
- Tryckt och digitalt material
 - Grundutbildning om invasiva främmande arter i digital form skickades ut till Västerbottens kommuner.
 - Tre kortfilmer om invasiva främmande arter, fokus artkunskap och återvinning, skickades ut till Västerbottens återvinningscentraler.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret uppe till höger på första sidan.

Denna rapport har sammanställts av samordnarna för arbetet med invasiva främmande arter; Linda Backlund och Chatarina Karlsson

Ulf Bergelin
Biträdande enhetschef

Linda Backlund och Chatarina
Karlsson
Samordnare för arbetet med invasiva
främmande arter

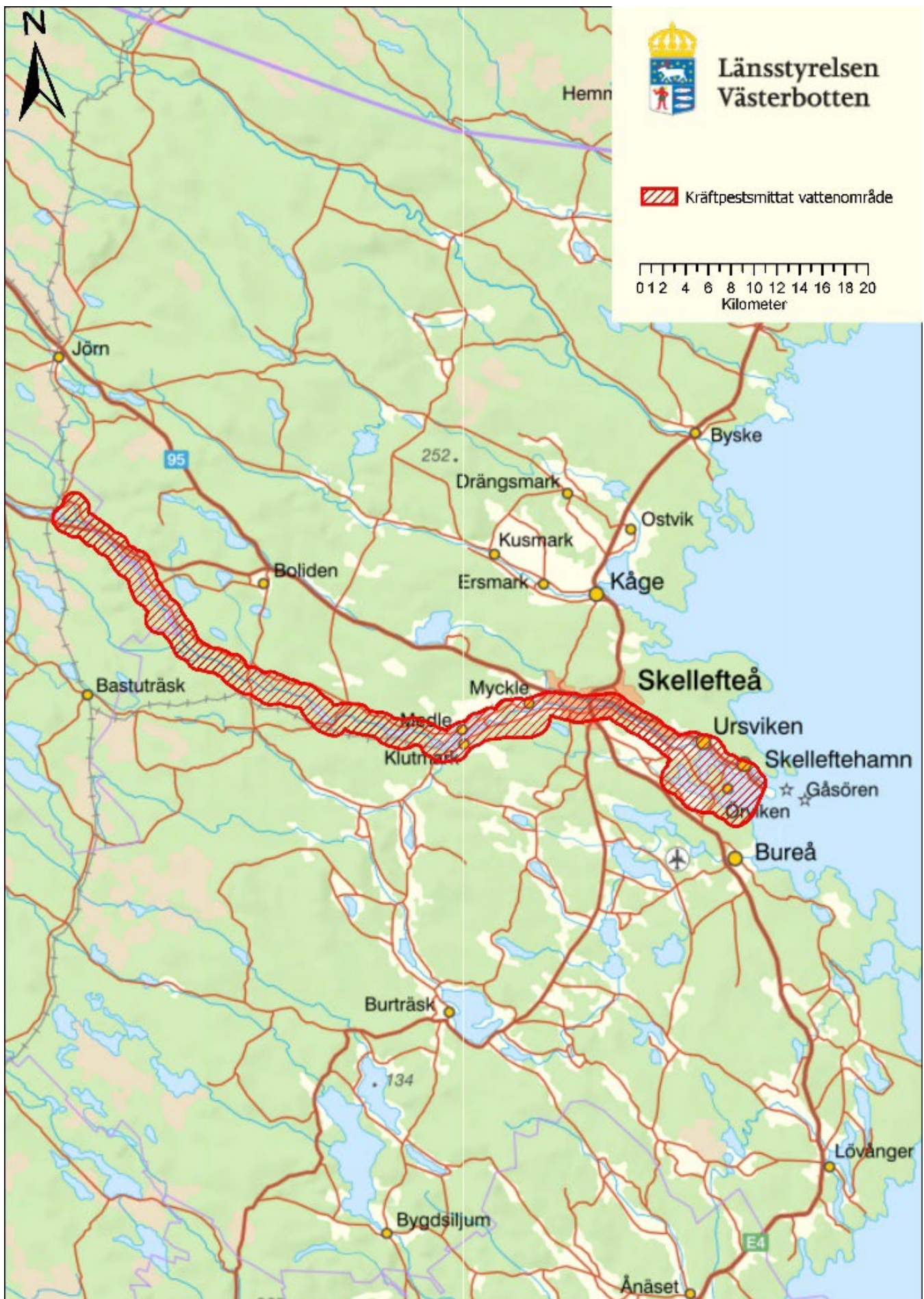
Bilagor

- Bilaga 1 Karta över alla platser med pågående bekämpning i Västerbottens län år 2023
- Bilaga 2 Karta över området som är förklarat kräftpestsmittat i Västerbotten 2023.

Bilaga 1. Pågående bekämpning av invasiva främmande arter i Västerbottens län

Bilaga 2. Kräftpestsmitat område, Västerbotten 2022.

Länsstyrelsen Västerbotten

Storgatan 71 B, 901 86 Umeå
www.lansstyrelsen.se/vasterbotten
vasterbotten@lansstyrelsen.se
010-225 40 00